DISCUSSION PUBLISHERS
Research Center · Open Access Edition

"PHILOSOPHY IS AN EPOCH CAPTURED BY THOU
THE WORLD DAY OF PHILOSOPHY)

Anatolii Konverskyi

Discussion Research ID	DPR-2026-1492
Year	2024
Field	Social Sciences
DOI	10.17721/2523-4064.2024/11-1/13
Author ORCID	0000-0002-3916-4446
Licence	CC-BY
Original source	Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv Philosophy
Permanent link	https://discussionpublishers.com/research/0ae68cda-e5b3-4d48-8e45-1856ee434677
Publisher	Discussion Publishers discussionpublishers.com

Abstract

"PHILOSOPHY IS AN EPOCH CAPTURED BY THOUGHT" (TO THE WORLD DAY OF PHILOSOPHY)

Republished by Discussion Publishers under the original CC-BY licence. Copyright remains with the original authors; please cite the original work.

Cite as: Anatolii Konverskyi (2024). "PHILOSOPHY IS AN EPOCH CAPTURED BY THOUGHT" (TO T. Discussion Publishers, DPR-2026-1492.

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

УДК 101.1:008
DOI: https://doi.org/10.17721/2523-4064.2024/11-1/13

Анатолій КОНВЕРСЬКИЙ, акад. НАН України, д-р філос. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0002-3916-4446
e-mail: dean_phd@univ.kiev.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

"ФІЛОСОФІЯ – ЦЕ ЕПОХА, ЩО СХОПЛЕНА ДУМКОЮ" (ДО ВСЕСВІТНЬОГО ДНЯ ФІЛОСОФІЇ)

За рішенням Генеральної конференції ЮНЕСКО у 2002 році почали відзначати у третій четвер листопада "Міжнародний день філософії". З 2005 р. "Міжнародний день філософії" було перейменовано на "Всесвітній день філософії". До святкування долучилися більше ніж 70 країн-членів ЮНЕСКО.

В Україні вперше "Всесвітній день філософії" відзначається із 2006 р., коли саме 16 листопада на філософському факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка було проведено міжнародний науковий симпозіум, присвячений актуальним проблемам сучасної філософії.

Головна мета відзначення "Всесвітнього дня філософії" – наблизити суспільство до духовного процесу, яким опікується філософія і зробити зрозумілими та очевидними ті орієнтири, які визначають прогрес суспільного розвитку в сьогоднішньому глобалізованому світі.

Олександр Дюма вустами свого героя абата Фаріа сказав "Філософія – це сяюча хмарина, на яку зійшов Христос і Вознісся на Небеса…" і далі: "Філософії не навчаються. Філософія є поєднанням набутих знань із високим розумом, який їх застосовує".

Виходячи з цього, філософія постає у таких іпостасях: і як світогляд, і як форма суспільної свідомості, і як методологія, а значить, як наука.

Кажучи про філософію як науку, маємо на увазі не науку в ряду відомих наук (наприклад, фізика, психологія, математика, історія, кібернетика тощо), а науку, яка сягає глибин пізнавального процесу, до якого долучені і який здійснюють конкретні науки – чи то природничі, чи технічні, або ж гуманітарні.

У кожної з цих наук виникають проблеми, які змушують вийти за межі предмета її дослідження, а це означає торкнутися філософських проблем цієї науки, власне, визначити місце та значення здійсненого відкриття в системі наявного знання і визначити стратегії подальшого розвитку даної науки.

Повторюю, це означає перехід конкретної науки до її філософських проблем.

Так було під час переходу від геометрії Евкліда до геометрії Лобачевського. Так було під час зміни класичної науки на посткласичну.

Але осердям інтересу сучасної філософії залишається людина та її ставлення до світу. Тому заклик античної філософії "Пізнай самого себе!" є актуальним і сьогодні.

Незважаючи на те, що сьогодні існує цілий комплекс наук, які досліджують біологічну та соціальну природу людини, але розкрити таїну людини так і не вдалося.

На сьогодні природу людини в усіх її аспектах і зрізах досліджують генетика, біофізика, вірусологія, кібернетика, соціологія, психологія, антропологія, медицина тощо.

Результати сучасних наукових досліджень про людину є неперевершеними та епохальним, але вони не виходять за межі констатації, що людина – це особливий рівень, зріз, етап біологічної еволюції, носій соціальних функцій.

Не допомагає в розкритті таємниці людини і сучасна картина світу, де немає місця трьом китам, які тримають Землю, філософському каменю, забобонам, приворотам, відьмам, характерникам, мальфарам тощо.

Усі найновіші наукові досягнення, на жаль, не зробили людину впевненою в собі, переповненою почуттям щастя, оптимізму. Людина, як колись, так і зараз перебуває в полоні песимізму, розгубленості, тотального психозу (достатньо згадати коронавірус), суцільної безвиході.

Значний вплив на деструктивні прояви людської поведінки має сучасне інформаційне суспільство, де новітня техніка і технології зробили отримання конкретною людиною інформації миттєвим, глибинним, рівнорівневим та багатоаспектним. Але ця ситуація має зворотний бік, оскільки породила небачені чудовиська – "спами", "пранки", "фішінги", "тролінги", "булінги", "фейки" тощо.

І те, чого людина намагається уникнути у своєму житті, а саме самотності та непотрібності, стали її повсякденним кошмаром.

Не дали відповіді на запитання "що таке людина?" і новітні відкриття в галузі штучного інтелекту.

Залишається без відповіді й одвічне питання: "Чому в людині дивовижним чином поєднується геній і лиходій?".

Саме в лоні філософії відбувається генезис знання про людину.

Філософія досліджує світ, у якому живе, творить людина, або світ "олюдненої природи". І чим більше розкриваються сутнісні сили людини, тим більше Всесвіту стає опрацьованим, включенням до людського світу.

Відношення "Всесвіт" – "Світ олюдненої природи" – це та парадигма, де людина шукає себе, свою місію і межі своїх можливостей.

Відомо, що філософія шукає відповіді на питання, знаючи наперед, що таких відповідей не існує. Не має відповіді на питання "Що таке Свобода?", "Що таке Добро?", "Що таке Щастя?", "Що таке Незалежність?", "Що таке Справедливість?", "Що таке Рівність?" та інші.

Це пояснюється тим, що основна здатність людини є "творення". Жодна жива істота, жоден пристрій, який виробила людина, не має здатності творити. Тому будь-яка діяльність людини – чи теоретична, чи практична – не може бути загнана у "прокрустове ложе" якихось правил, формулярів, параграфів, приписів чи суб'єктивних забаганок правителів.

А похідними від перелічених одвічних філософських питань є такі: "Чи можлива справедлива держава?", "Чи можлива рівність усіх прошарків суспільства?", "Чи можлива конституція, яка була б гармонійним

© Конверський Анатолій, 2024

Discussion Publishers edition DPR-2026-1492 https://discussionpublishers.com/research/0ae68cda-e5b3-4d48-8e45-1856ee434677

регулятором соціальних станів держави?", "Чи можливий прогрес держави?" та інші.

Але так само як немає відповіді на основні питання, так і немає відповіді на похідні.

Як приклад згадаємо Велику французьку революцію.

Ідеологи революції гадали, що достатньо знайти гарних юристів, які випишуть конституцію, і вона організує гармонію інтересів у державі.

Відомо, що пошуки такої Конституції закінчилися "Кодексом Наполеона".

Будь-яка Конституція несумісна із сутністю людини, вона не відповідає місії людини.

Нерозуміння цього призводить до появи таких утворень, як "рабовласницька демократія", "конституційна монархія", "суспільство рівних можливостей", "деліберативна демократія" з її сумнівними цінностями або такими, що не сприймаються Православним Світом, саме тим, який започатковано в нашій Благословенній Україні.

А крім цього, людство знає множину недемократичних суспільств: деспотичних, тоталітарних.

Але які гримаси існують у демократичних суспільствах минулих і сучасних часів?

Крім того, що всі конституційні, демократичні лозунги є брехливими, принизливими для людини, але ще й ведуть до соціальних катаклізмів: пандемій, воєн, боротьби з інакодумцями, насаджуванням людиноненависницьких дій тощо.

Тут на думку спадає історія із Сократом.

Нелюдській розправі із Сократом передували деякі події в Афінській державі.

Мається на увазі "Епоха Перікла". Її ще називали "Золотий вік демократії".

Якщо подивитися з позиції сьогоднішньої французької демократії чи американської, то це справді розквіт демократії. Я маю на увазі, що класична демократія (або республіка) народжується після взяття Бастилії, а глибинна сучасна демократія з'являється на Американському континенті після падіння володарювання Англії над англійськими переселенцями до частини Північної Америки.

На знак тяглості демократичних традицій Франція подарувала "Статую Свободи" Америці, яка і понині стоїть при в'їзді до Нью-Йорку.

Епоха Перікла, Золота епоха демократії тривала 15 років.

Сам Перікл, виступаючи на вшануванні пам'яті загиблих афінян у перший рік Пелопонеської війни, так оцінював цю епоху: "Наш державний лад не схожий на чужі устрої, ми самі радше є зразком для інших. Ми живемо вільним політичним життя і нас не гнобить підозрюваність у взаємних відносинах".

Як сучасно звучать слова Перікла. Їх можна взяти за девіз для будь-якої сучасної супердемократичної держави Європи чи Атлантичного союзу.

Сам Перікл вірив у могутність людського розуму, був вільним від забобонів, його дії характеризувалися виваженістю та продуманістю.

Сам він заморозив війну з персами і підписав "Тридцятилітній мир" зі Спартою.

Кожен рік він переобирався як глава Афінської держави. Хоча Перікл не прагнув диктаторства.

Щоправда, у тодішнього історика Фукідіда була своя точка зору. Він вважав, що на словах це була демократія, а в реальності правління однієї особи.

Сучасники вважали, що слова Фукідіда надзвичайно абстрактні, а сам він демагог.

Насправді, Перікл як політичний діяч і державний устрій Афін були в стані розумної, за демократичними мірками, рівноваги.

Для Афінської демократії Перікл був ідеальною політичною силою, яка нею була вирощена, яка їй підкорялася, нарешті, яка нею направлялася.

Завдяки Періклу Афіни стали перлиною архітектурної творчості. На Акрополі побудували Храм Афіни Парфенос. Тут же Фідій побудував статую Афіни.

Вірним помічником Перікла була його дружина Аспасія.

Її талантами, глибоким розумом захоплювався сам Сократ

Але демократія епохи Перікла була неповноцінною, адже це була рабовласницька демократія, демократія вільних греків.

І це не забарилося відгукнутися нечуваними наслідками.

Ревнителі демократії стали задумуватися над тим, чому стільки років Перікл є правителем.

Не наважуючись прямо нападати на Перікла, стали нападати на його оточення.

Першою була Аспасія. Її звинувачували в розпусній поведінці.

І лише особисте заступництво Перікла врятувало її від суворого вироку афінських суддів.

Наступною жертвою став філософ Анаксагор. Його звинувачували в нехтуванні релігійними почуттями.

Звинувачування Анаксагора – це була репетиція судів над інакодумцями та вільнодумцями, які сягають до наших днів.

Сократа до глибини душі вразило судилище над Анаксагором. Уперше за часів Афінської держави державними злочинцями стали визнавати тих, хто не шанує богів за встановленим звичаєм і пояснює небесні явища засобами науки.

Але через деякий час Сократ без вини стає винуватим.

Причиною було те, що коли після морської битви біля о. Лесбос 10 стратегів було засуджено до смертної кари за порушення релігійно-моральних традицій, то лише Сократ як член Афінської ради проголосував проти.

Звинуваченням Сократа було те, що він розбещував молодь, закликаючи не визнавати богів.

Так рабовласницька демократія розправлялася з паростками вільнодумства і жагою людини до створення комфортного навколишнього світу, який відповідає її суті та призначенню.

Але все, що було в історії Стародавнього світу, повторюється і сьогодні.

Тому що історія – це наука не про минуле, а про майбутнє.

Ми сьогодні маємо боротьбу з вільнодумством, війнами всіх зразків, починаючи від локальних, проксі, гібридних, партизанських і до континентальних, світових.

А міжнародні організації на кшталт ОБСЄ, ООН тощо ніяким чином, з відомих причин, не виконують покладених їх творцями функцій.

Усе це має глибинні причини.

Але основною причиною є те, що суспільство відійшло від Декалогу.

Саме в 10 Заповідях, які Бог передав Мойсею на двох скрижалях, виписані закони, дотримуючись яких, людство може побудувати суспільство, де не буде соціального гноблення, експлуатації, приниження людської гідності, не буде братовбивчих воєн, не буде загарбницьких воєн, не буде знущання у всіх його проявах.

Вчитуючись у Нагірну Проповідь, яка включає 9 Заповідей Блаженств, ми бачимо, що Ісус Христос вказав

ISSN 1728-3817

Discussion Publishers edition DPR-2026-1492 https://discussionpublishers.com/research/0ae68cda-e5b3-4d48-8e45-1856ee434677

шляхи реалізації Закону Божого, або – по-нашому – шляхи імплементації Декалогу.

З погляду філософії, тільки на цьому шляху може бути розквіт і прогрес людства.

Саме ця теза повинна бути провідною в усіх діяннях Людини!

Актуальні та величні проблеми постають перед сучасною філософією, починаючи від засадничих начал людського буття і аж до проблем штучного інтелекту.

Але в цьому генеральна місія філософії, адже вона не дає догматизуватися, закостеніти нашому пізнанню, а навпаки – стимулює Людину постійно перебувати в пошуку, в прагненні пізнання Істини..

Отримано редакцією журналу / Received: 01.10.24
Прорецензовано / Revised: 15.11.24
Схвалено до друку / Accepted: 25.11.24

Anatolii KONVERSKYI, Active Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, DSc (Philos.), Prof.
ORCID ID: 0000-0002-3916-4446
e-mail: dean_phd@univ.kiev.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

"PHILOSOPHY IS AN EPOCH CAPTURED BY THOUGHT" (TO THE WORLD DAY OF PHILOSOPHY)

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

Discussion Publishers edition DPR-2026-1492 https://discussionpublishers.com/research/0ae68cda-e5b3-4d48-8e45-1856ee434677